

ali činovništvo — sredstvo njegovo — bilo je u Hrvatskoj jedva na pola tuđinsko. Sada su i škole sasvim ponijemčene, a pomalo i društvo naročito u činovničkim krugovima. Godine se 1853. započe zemljorasterećivanje, koje je dobrza upropastilo malo plemstvo, jer je odštetu dobilo u obrocima, a i to ne u gotovom novcu, nego u državnim papirima, koje je zbog neuređenih vjeresijskih prilika moglo unovčiti samo uz ogromni gubitak. Posljedica bješe, da je osiromašeno plemstvo jatovice tražilo službe, taj „sigurni kruh“, i da su škole pomalo stale dobivati drugi značaj negoli su ga imale prije. Uz ove se neprilike svakako najteže osjećalo neograničeno policijsko gospodstvo i uhodarstvo, koje je društvo rastrovalo, pa tužakanje i ocrnjivanje iz sebičnih razloga, onda prisilne putnice, potpuno ukinuće prava sastajanja, a isto je tako stegnuta i štampa. Bečka je vlada prekupila od Gaja „Narodne Novine“, koje postadoše službenim organom, a Gaj njihov urednik sa stalnom plaćom. Ovo je Gaju konačno umanjilo ugled pored svih velikih zasluga njegovih, tako da su ga zaboravili, pače mnogi odlični ljudi i krivo gledali. Djelovanje policije naročito je teško osjećala literatura, a kad su neki književnici dopali zatvora (kao Ivan Filipović i Mirko Bogović), zavlada silna potištenost i zlovolja kod ovih predstavnika javnoga mnijenja.

Ipak je uza sve ove nedaće apsolutizam Hrvatskoj donio i nekih dobrih plodova. To je u prvom redu otkinuće hrvatske crkve od Ugarske, kad je nastojanjem bana Jelačića a na prijedlog bečke vlade papa Pio IX. uzvisio zagrebačku biskupiju na nadbiskupiju i njoj podredio kao sufragane biskupe senjskoga, križevačkoga (unijatskoga) i đakovačkoga (11. dec. 1852.). Bez ovoga krupnoga događaja ne da se ni pomišljati sve ono, što se zgodilo od šezdesetih godina dalje u narodu hrvatskom ne samo na kulturnom, nego i na političkom polju. Kao vidljiva posljedica ove neodvisnosti diže se gorostasni lik biskupa đakovačkoga Josipa Jurja Strossmayera, koji je također imenovan biskupom na prijedlog bana Jelačića (18. nov. 1849.). Dalje dobro bješe potpuno ukinuće kmetstva, jer sada je postao seljak pravi i slobodni vlasnik svoga zemljišta, pa se mogao punim marom posvetiti brižnom obrađivanju svoje zemlje; on nije više radio za svoga vlastelina, nego je plod svoga rada sav imao za sebe. Poradi toga je porasla i ekonomska snaga zemlje i stalo se naglo dizati njezino materijalno blagostanje. Tome pridolazi još i moralni moment zbog općega plaćanja poreza i jednakosti pred zakonom. Sada se uzelo radati uvjerenje — poslije to-